

**БІБРСЬКИЙ ОПОРНИЙ ЛІЦЕЙ ІМЕНІ
УЛЯНИ КРАВЧЕНКО
БІБРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Оксана Бойко

**Формування громадянських
компетентностей**

**здобувачів освіти в умовах
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Бібрка, 2022 рік

Бойко О. І., учитель початкових класів, 9 тарифний розряд, старший вчитель. *Формування громадянських компетентностей здобувачів освіти в умовах Нової української школи. Бібрський опорний ліцей імені Уляни Кравченко Львівського району Львівської області, 2022, - 74ст.*

Рецензенти:

Ковальчук М. Р. – заступник директора з виховної роботи Бібрського опорного ліцею імені Уляни Кравченко Бібрської міської ради Львівського району Львівської області

Мельник М. Д. – відповідальна за методичний супровід початкової освіти та ГПД відділу освіти виконавчого комітету Бібрської міської ради

Стасюк О. М. – голова методичного об'єднання вчителів початкових класів Бібрського опорного ліцею імені Уляни Кравченко Бібрської міської ради Львівської області

Даний посібник містить матеріали власного педагогічного досвіду роботи вчителя. Запропоноване авторське бачення та підходи до реалізації громадянського виховання через впровадження інтерактивних технологій у позакласній роботі.

Завдання передбачають формування активної життєвої позиції в учнів, уміння соціалізуватися в суспільстві, бути активним громадянином України.

Матеріали схвалено на засіданні методичної ради відділу освіти виконавчого комітету Бібрської міської ради

Протокол №3 від 24. 02. 2022 р.

Відповідальний за випуск:

Микитів К. С. – спеціаліст I категорії відділу освіти виконавчого комітету Бібрської міської ради

Комп'ютерна верстка Бойко О. І.

З м і с т

Передмова.....	5
Методичні рекомендації щодо формування громадських компетентностей здобувачів освіти в умовах НУШ ...	9
Формування громадянської компетентності здобувачів освіти початкової школи в умовах іноваційного розвитку.....	11
Формування громадянських компетентностей здобувачів освіти у позакласній роботі	15
1. Зима щедра святами.....	15
2. Легенда “Наша земля”, “І все це – Україна!” (з енциклопедії).....	23
3. Ганна Черинь “Розкази про Україну”.....	27
4. Засоби створення художнього образу А. Лотоцький “Мудра володарка”.....	40
5. Переказ тексту з опорою на складений план А. Лотоцький “Мудра володарка”.....	49
6. Велична красуня роду нашого.....	54
7. Марко Вовчок “Кармелюк” (скорочено).....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

П Е Р Е Д М О В А

Сучасна освіта не може залишатися осторонь важливих суспільних процесів і перетворень. Вони, спонукають нас до розуміння цінності громадянської освіти. Відповідальність, рівність, права людини, демократія, повага до різноманіття, повага до людської гідності стають тими поняттями, які обговорюють не лише правозахисники, але й школярі молодшої школи.

Формування громадянської компетентності — одне з основних завдань Нової української школи. Її ключова мета — виховати свідомого громадянина, патріота, професіонала, людину, світогляд і спосіб мислення якої спрямовані на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Діти в НУШ вчать розвивати критичне мислення, усвідомлювати та відстоювати свою особисту позицію, дискутувати та знаходити порозуміння. В школі діти обговорюють філософські теми: що таке життя, чому воно — найвища цінність, визначають, що вони цінують в інших людях, та інші важливі питання.

Одним із найактуальніших завдань сучасної освіти і виховання в Україні є створення умов для формування людини-громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство є осередком

для розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Проблема розвитку в учнів громадянської компетентності лишається актуальною упродовж не одного десятку років. Пильної уваги вона потребує й сьогодні. Це пов'язано з тим, що в суспільстві постійно відбуваються модернізаційні процеси: змінюється спосіб життя людей, активно розвивається міжкультурна комунікація, відбуваються різного роду інтеграційні процеси. У зв'язку з цим, сучасні учні мають бути компетентними в питаннях співіснування, взаємодії, грамотного поведіння в соціумі.

Під громадянською компетентністю розуміємо сукупність знань і досвіду у громадянсько-суспільній діяльності. Формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти має на меті сприяти як формуванню системи демократичної громадянської освіти в Україні завдяки поширенню європейського досвіду, наближати Україну до європейського освітнього, соціально-політичного, економічного і правового простору, слугувати набуттю нею європейської культурної ідентичності. [9]

Виховати в учня громадянську компетентність означає сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою повсякденних дій, вчинків, поведінки. Це патріотична

самосвідомість, громадянська відповідальність і мужність, готовність трудитися для розвитку держави, захищати її, підносити міжнародний авторитет. Це повага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї незалежності як його представника, спадкоємця й наступника. Це дисциплінованість, працьовитість, завзятість, творчість, почуття дбайливого господаря своєї землі, піклування про її природу, екологію. Ці та інші якості й риси формуються в процесі засвоєння учнями духовних надбань рідного народу, цілеспрямованого національного виховання як системи ідей, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної політики українського народу, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх в душі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації.

Тому громадянське виховання ґрунтується на ідейному багатстві народу, його морально-етичних цінностях, виховній мудрості, що трансформовано в його педагогічному досвіді. Для того щоб діти стали народом, творцями своєї долі, необхідно, аби вони за час навчання, виховання в сім'ї, школі міцно засвоїли історію розвитку своєї держави, духовність, культуру рідного народу, глибоко проїняли його національним духом, способом мислення і буття.

Молодший шкільний вік - це перший період системного залучення дитини до життя в суспільстві.

Саме в цей період відбувається ціла низка особистісних утворень, необхідних для формування громадянської компетентності, якщо вчитель потурбується про це з першого проведеного уроку. Встановлено, що процес формування громадянськості молодших школярів ефективно здійснюється при дотриманні певних педагогічних умов: осмислення громадянознавчих понять, трансформація їх у погляди, переконання, звички. Важко переоцінити вплив літературних творів патріотичного та історичного змісту як засобу формування громадянської компетентності. Рідна мова – найважливіший засіб громадянського та національного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість дітей, ідентифікаційним кодом нації. Розуміння учнями процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму.

Методичні рекомендації щодо формування громадянських компетентностей у здобувачів освіти в умовах Нової української школи

Головною метою Нової української школи є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, виховання нового покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Виходячи з цього, метою роботи педагога початкової школи є:

- активізування навчально-виховної роботи, спрямованої на формування в учнів 1-4 класів почуття патріотизму;
- формування особистості, патріота України, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації;
- становлення особистості на засадах духовності, моральності, толерантності;
- успадкування духовних надбань українського народу;
- виховання шанобливого ставлення до державних святинь, української мови і культури, історії і культури народів, які проживають в Україні;
- формування необхідних навичок для життя у ХХІ столітті.

За чотири роки навчання у початковій школі, разом із предметною підготовкою, учні мають оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний розвиток і формуються на міжпредметній основі. Ключовою

компетентністю є громадянська, яка має міждисциплінарний характер і спрямована на соціалізацію особистості, набуття навичок співжиття і співпраці в суспільстві, дотримання соціальних норм і правил.

Патріотичне виховання 6-7-річної дитини має певні особливості. Любов до рідного краю та рідної мови починається з любові до своїх рідних, будинку та вулиці, де живеш, до рідної школи, свого міста тощо. Поступово дитина стає дорослішою, і ця любов переходить у любов до Батьківщини, до її історії та сучасності. Пошана до батьків, свого родоводу, традицій завжди переростає в любов до своєї держави. Тому формування громадських компетентностей у початковій школі будується за певними концентричними колами. Спочатку формується поняття «Я - людина», потім «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна та місцева громада» і лише згодом «Я громадянин України та європеєць».

Виховними досягненнями початкової школи є формування основних понять про народ, націю, державу; розуміння правил взаємодії людей у колективі, суспільстві; безконфліктність їх спілкування, толерантного ставлення до представників інших національностей.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Формування маленького громадянина значною мірою залежить від педагога, чия творча педагогічна діяльність стає міцним засобом формування і всебічного розвитку особистості кожної дитини. Успішність молодшого школяра залежить від умілого використання педагогами як традиційних методів: стимулювання діяльності і поведінки, усвідомлення громадянських цінностей суспільства, так і інтерактивних методів: евристичних бесід, творчого аналізу результатів спільної діяльності, ігрових ситуацій, встановлення правил, інтерв'ю, створення ситуацій успіху тощо.

Нові історичні реалі, в яких опинилася Україна на початку 21 сторіччя, актуалізують необхідність формування в учнів комплексу громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, готовність відстоювати і захищати її інтереси, реалізовувати свій потенціал на благо України. Саме початкова школа виконує роль фундаменту, на якому базується вся система громадянського виховання школярів, формування у них любові до рідного краю, України.

Піраміда формування громадянської компетентності

-
- ❖ Знання ідеології державотворення
 - ❖ Розуміння автентичності українського народу
 - ❖ Готовність до захисту національних інтересів і свобод
 - ❖ Творча праця
 - ❖ Вимогливість і самокритичність
 - ❖ Прагнення зберегти і примножити багатства держави своєю працею

-
- ❖ Любов до рідної мови
 - ❖ Засвоєння моральних , духовних цінностей народу
 - ❖ Творча праця в гуртках та різноманітних заходах

-
- ❖ Пізнання минулого, формування перспектив майбутнього
 - ❖ Вимогливість і самокритичність
 - ❖ Відчуття гордості приналежності до народу
 - ❖ Усвідомлення своїх прав і свобод
 - ❖ Толерантність до інших народів

-
- ❖ Сімейні цінності
 - ❖ Повага до вчителів і старших
 - ❖ Любов до України, до рідного краю

Виховними досягненнями початкової школи є формування основних понять про народ, націю, державу; розуміння правил взаємодії людей у колективі, суспільстві; безконфліктність їх спілкування, толерантного ставлення до представників інших національностей. Для реалізації поставлених задач педагоги проводять виховні заходи з відповідної тематики.

Так, у 1 класі: «Та земля мила, де мати народила», «Моя рідна Україна», «Символи моєї держави», «Знай і поважай Герб, Прапор і Гімн своєї Батьківщини», «Ми — українці», «У країні рідної мови», «Мова», «Наша мова — солов'їна».

У 2 класі:

«Наша Вітчизна — Україна», «У нас одна Батьківщина — наша рідна Україна», «Ми — українці», «Я — син своєї землі», «Українці за кордоном», «Славетні українці», «Кожному миле

його слово рідне», «Я маю право... кожна людина має право».

У 3 класі:

«Я — маленький громадянин», «Ми всі — єдина сім'я», «Чи знаєш ти свій край?», «Древня столиця України», «Легенди нашого краю», «Вулицями рідного міста (села)», «Година пам'яті», «Моральні цінності мого народу. Традиції поваги, турботи, співчуття й допомоги людям», «Моя мала Батьківщина», «Мій рідний край», «Рід, родина, рідня», «Моя рідна вулиця», «Пам'ятаймо героїв», «Мої права та обов'язки», «Дитяча праця і права дитини».

У 4 класі:

«Одна - єдина на цілім світі...», «Я — громадянин України і пишаюсь цим», «Люби і знай свій рідний край», «Люди, які прославили мій край», «Сторінки історії мого міста (села)», «І живе калина на папері», «Всі народи України живуть в злагоді та мирі», «Шануймося, бо ми того варті».

Формування громадянських компетентностей здобувачів освіти у позакласній роботі

1 Зима щедра святами

Цілі:

- формувати уявлення учнів про календарно-обрядові свята;
- узагальнити і систематизувати знання дітей про традиції українського народу;

Очікувані результати:

- свідомо виразно читає;
- прогнозує орієнтовний зміст тексту за заголовком;
- розповідає про те, що зацікавило в усному повідомленні;
- пояснює зв'язок тексту з власним досвідом;
- висловлює власні думки і почуття з приводу прочитаного.

Діяльність

І Стратегія « Знаємо – Хочемо знати – Дізналися »

1. Інсценізація. Послухайте і відгадайте загадку.

Стало біло навкруги –
Я розтрушую сніги,
Наганяю холоди,
Води сковую в льоди,
В дружбі з дітьми я всіма.
Здогадались? Я....

Діти. Зима.

Зима. Ви мене кликали і я прийшла.

Діти. Ні, не кликали, ми тебе відгадали.

Метод « Мікрофон »

Зима. Тоді скажіть, які зміни відбуваються в неживій і живій природі?

Ранній сніг помережаний листям кленовим.

Синій дим осідає на білі дахи.
Одяглись перехожі в зимові обнови,
І, як завжди, радіють зимі дітлахи.
Мов червоні троянди, горять їхні шоки,
Розгорілись іскри в дитячих очах.
Немов рій мурашиний – на гірці високій,
Бо настала пора ковзанів і санчат.

Зима

Давайте швиденько на двір вибігайте
І на санчата сідайте.

Мовна розминка. Скоромовка

Ой ти, зимо – зимонька, постривай!
Наших учнів з уроку не викликай.
Ти до нас приєднайся
Почитай з нами, поспівай
І в цікаву гру пограй.
А тепер дружно починаймо –
Скоромовку повторяймо:

Йде зима в поля, гаї,
Ми вже бачили її
В неї сніг та хуртовина,
Довга ніч, коротка днина.

2. Народ скаже, як зав'яже

Групова робота. Гра « Пригадай і запиши »

– Які прислів'я і прикмети знаєте про зиму?

Прислів'я:

- Варвара кусок ночі увірвала, а дня приточила.
- Тріщи не тріщи – вже минули Водохрещі.

Прикмети:

- Який перший день грудня, така й уся зима буде.
- Якщо на Василя на деревах біло, то буде і в коморі мило.
- Як на Стрітєння капає зі стріхи, то надійся з літа потічки.

3. Розповідь з елементами бесіди

– Яку тему ми вивчали на уроці Я досліджую світ?
(“Зима щедра святами”).

– Як ви думаєте, ми повністю вивчили тему про зимові свята?

– Тож, сьогодні ми продовжимо наше знайомство з зимовим циклом свят.

Перед початком вивчення цієї теми послухайте казку.

Казка « Старик-роковик»

Жив собі Старик-роковик. Де проживає – ніхто не знає. Пішов по землі та непомітно вище гір, вище хмар виріс. Як хмару головою пробив, став махати рукавом та запускати птахів. І кожна птаха зі своїм ім'ям. Ось махнув старик-роковик перший раз, і полетіли перші три птахи. Од крил холодом, морозом повіяло, з пір'я білий сніг посипався.

– Що це за птахи?

– Грудень – останній місяць року, але перший зимовий місяць. Чому він так називається?

– А назва його, на думку вчених, пов'язана з тим, що мокра від осінніх дощів земля замерзає і дорога стає грудкуватою. В народі цей місяць називають “студень”, що означає “холодний”.

Гра « Поле Чудес»

- У місяці грудні є одне з найулюбленіших свят дітей.

Що це за свято?

Послухайте і продовжте вірш:

Сніги покрили гори й поля

Блистить інеєм ліс і гай

До нас прийде крізь ниви, бори...

(Святий угодник Миколай)

- Що він несе в своїм торбині? (Багато гарних забавок, несе для чемних діточок).

- А що він принесе нечемним діточкам? (А для нечемних – жмут різок.)

Слухаємо загадку про другий місяць, який випустив Старик-роковик.

Вже морози розгулялися навколо,
 Та в будинки не пускаємо лютий холод.
 Снігурі злетілися на збори –
 Це який настав зимовий місяць?
 (Січень)

Стратегія « Поміч »

Учень відстежує своє розуміння прочитаного маркувальними знаками.

– Чому цей місяць називається січнем?

Назва його походить від старослов'янського слова “сікти”. Від основи слова “сікти” – “сік” і утворився іменник “січень”. Деякі вчені вважають, що ця назва пов’язана з великими морозами, які ніби січуть у обличчя. У деяких українських говірках січень називають “просинець”, від слова “синь”, що означає “ясний”, адже у цьому місяці стає більше сонячних днів.

Січень – цар морозів і великих снігів. Традиційно на нього припадає найбільше свят. Зимовий період дозволив селянам перепочити від тяжкої фізичної праці . Вільного часу було досталь, тому в цьому місяці починаються Святки – назва походить від словосполучення “святі вечори”.

+	!	-	?
Я це знав/знала	Це для мене абсолютно неочікуване	Це нове або протирічить тому, що я знала	Я хочу знати про це більше

Метод « Асоціативний куш »

- Які асоціації у вас виникають , коли ви чуєте слово « свято »?
- Яке з цих слів є найголовніше на вашу думку? Чому?
- Який день особливий у січні і чому?
- Коли відзначаємо це свято?

Це Різдво (7 січня). Різдво – у давнину це слово звучало як “Род’зтво” – народження всього живого). У кожній домівці

чути колядки, шедрівки, щирі дитячі засівання золотими зернятками пшениці і добрими побажаннями здоров'я і достатку.

II Стратегія «Кероване читання або читання з передбаченням»

- У своїй поштовій скриньці я знайшла конверт із завданнями. Хто прислав його дізнаємося, коли прочитаємо загадку.

1. Вправи на розвиток антиципації. Читання загадки .

НаРіздовкожномуселі
Вк...щ... д...т...ньк... м...л...
Ж...дн...ї х...т... не минають,
Г...сп...д...рів в...лич...ють.
Що ж сп...в...ють всі, ск...жи,
І догуртугежбіжи. *(Колядка)*

Коляда принесла завдання

2. Гра « Луна». Читання чистомовки

Ма – ма – ма – скоро вже зима.
Ми – ми – ми – снігу намете.

Ем – ем – ем – саночки візьмем.

Дем – дем – дем – ялинку принесем.

–Що таке колядки і щедрівки?

3. Читання колядки. Гра «Бджілки».

Самостійне напівголосне читання тексту учнями, кожен — у своєму темпі .

А – А – А – засвітилась зіронька.

І – І – І – ясні в неї промінці.

У – У – У – вплив місяць в човнику.

О – О – О – срібне в нього веселечко.

И – И – И – залунали колядки.

Е – Е – Е – вже Різдво іде.

А – А – А – колядка нова.

О – О – О – засівай зерно.

У – У – У – ялинку приберу.

І – І – І – пампушки смачні.

И – И – И – колядувати ходи.

Е – Е – Е – вже вертеп іде.

Аналіз прочитаного:

- Яку радісну звістку несли колядники ?
- Що обов’язково несли з собою колядники?
- Для чого їм зірка? Чому саме зірка?
- Для чого їм дзвіночки?
- Які побажання висловлюють у колядках і щедрівках?

4 Робота з тестом. Метод « Передбачення»

Поміркуй і доведи :

- Чому третій місяць зими називали «лютий»?

Як місяць лютий називають в народі?

Слово “лютий” – слов’янського походження, означає “злий”, “жорстокий”. Закріпилося воно за останнім місяцем зими, очевидно тому, що лютневі морози бувають дуже сильними.

“Сніжень”, “крутень”, “лютень”, “вітровій” – називали у народі цей місяць. Ще його називали “лежнем”, бо довго був останнім місяцем року, стояв ніби на межі між роками.

За календарем древніх римлян рік ділився на 10 місяців, січня і лютого у ньому не було – вони з’явилися пізніше. Лютому при розподілі залишилося 28 днів. Він залишився місяцем – карликом. А ще його називають “зимо-бором”, бо весна з зимою зустрічається. Це свято називається Стрітінням.

У лютому морози справді пробирають до кісток. Бояться їх люди, і звірі. Особливо холодно у дні Стрітіння. Ох, як не хоче зима поступатися місцем весні. Хоче налякати, щоб тікала світ за очі. Але весна не лякається, хоробро вступає у двобій.

Робота над змістом з елементами вибіркового читання

- Про який місяць йдеться у творі?
- Що цікавого дізналися про місяць лютий?
- Чи справдилися ваші передбачення з прочитаним текстом?

III. Рефлексія

- Закінчи вислів « Свято – це коли...»
- Яке свято із зимового циклу ви чекаєте з нетерпінням?

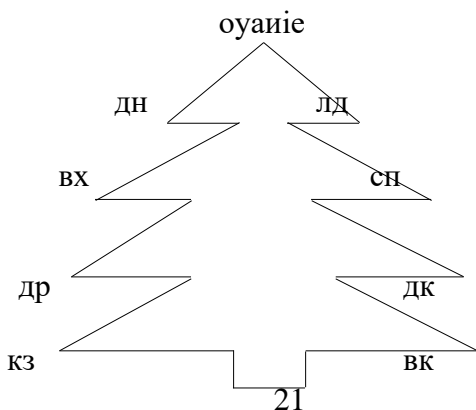
Додаток 1

1 А вітерець нам віршик прислав.

Поверни на місце слова, які розігнав вітер чаклун.

Сійся, жито і пшениця
Буде дітям _____ .

2. Прочитай.

3. Гра “Не зібюсь”.

Зірка зірка гірка зірка

4. Прочитай вірш і встав замість зірочок слово.

* * *

* в повітрі мерехтить,
На ялинку * летить.
Сипле * , немов з мішка, –
З хати нас не випуска.

5. Гра “Кучугури” (робота з індивідуальними картками).

а) сніг	різдво	коляда
сніги	різдвом	колядки
снігом	різдвяні	колядники
снігова	різдвяними	
сніговик		
снігурочка		

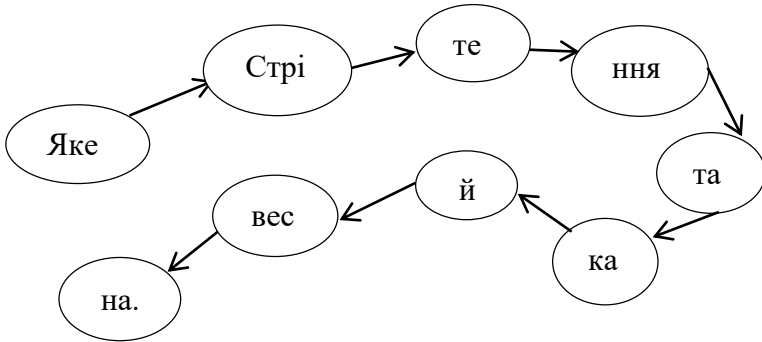
– З’їдемо “на санчатах” із цих “кучугур” слів. Очіма тримайтесь за першу букву і намагайтесь прочитати усе слово.

б)	сію		
	зи	.	ма
	ві	.	таю
	сій	.	ся
пше	ни		ця

6. Скоромовка.

Взимку вітер вовком виє, всіх лякає сніговієм.	Ти не вий, не вий, Вітриську, до весни вже зовсім близько.
---	---

7. Прочитай прислів'я.

2. Легенда “Наша земля”, “І все це – Україна!” (з енциклопедії)

Цілі:

- вміти знаходити і пояснювати ознаки певних подій, явищ, персонажів;
- давати характеристики певним подіям, явищам, персонажам;

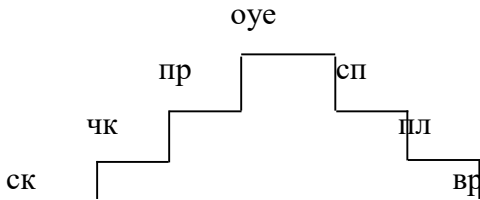
Очікувані результати:

- стисло переказує і визначає головну думку;
- знаходить ознаки певних подій, явищ, персонажів з метою їх характеристики;
- читає правильно та виразно вголос твори усної народної творчості.

Діяльність

І Мовленнєва розминка.

1. Розчитування.

2. Гра “Пеньок”.

Сонечко
Сонечко
Віконечко
Сонечко

3. Прочитай.

Сон ————— ечко
Вікон ————— ечко

4. Добери пару.

Сонечко		подвір'ячко
Зіллячко		полечко

5. Робота над скоромовкою.

Гра “Дощик”.

Кукурудза на городі	Наче в дзеркало, в калюжу.
Дивувалась своїй вроді:	Білі зуби, коса довгенька
Милувалась дуже-дуже,	Та сукня гарна, зелененька.

6. Робота над примовкою.

а) прочитай, закличку в темпі скоромовки.

Дощику, дощику,
Зварименіборщику,
Аятобікашки,
ПідемдоМеланки.

б) чистомовка:

Ко – ко – ко – на небі ясне сонечко
Но – но – но – світить лагідно воно
Щі – щі – щі – падають дощі
Щі – щі – щі – на мої кущі.

в) дивлячись на виділене слово, намагайся прочитати слова, що поруч з ним.

	дощик	
шапка	дош	дошка
	дощить	

г) прочитайте примовку з поступовим прискоренням.

Сонечко,	у городі боби,
полети на облишко,	в лісі ягоди, гриби,
принеси нам з неба,	в джерелі водиця,
щоб було влітку:	в полі пшениця.

II. Інтерактивна вправи « Банани»

–Якщо прочитаєте в рядку кожен третю букву, дізнаємося з яким жанром твору будемо працювати.

ОВЛТПЕГКГЦПЕУЯНКУДЖИП

Легенда «Наша земля»

<https://www.youtube.com/watch?v=xbzlZFEgJAQ>

1.1 Гра “Рибки” мовчазне читання легенди “Наша земля” учнями.

Завдання: зверніть увагу на слова і вирази, значення яких вам не зрозумілі.

- Які почуття вона у вас викликала?
- Хто є головними персонажами легенди?

1.2 Читання легенди учнями “ланцюжком”.

1.3 Аналіз змісту легенди.

- Коли і де відбувалася подія, яка описана в легенді?
- Чому наші предки відмовилися від “чорної землі”, що дарував їм Бог?
- Яку землю натомість запропонував їм Бог? Прочитай.
- Як назвали свою країну наші предки?
- Визнач головну думку легенди. Відповідь обґрунтуй.
- Поясніть вислів: “... якщо будете її берегти, то вона буде ваша, а ні – то ворога”.

Україна не завжди була єдиною і незалежною. Впродовж багатьох століть наш народ та землі України були розділені, належали до інших держав. Тож споконвічною мрією українців було об’єднання всіх розрізнених частин України в межах однієї держави.

День Соборності України – свято, що відзначається щороку в день проголошення Акту з’єднання Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки, що відбулося 22 січня 1919 року на Софійській площі у Києві. Офіційно в Україні День Соборності відзначається з 1999 року.

Соборність – це об’єднання всіх етнічних земель одного народу в одній державі.

III. Текст “І все це – Україна!” (з енциклопедії).

1.1

- читання учнями;
- вибіркоче читання;

1.2 Складання тематичної “павутинку” “Рідний край” .

1.3. Складання ланцюжка описаних подій.

Бог, предки, земля, чорна земля, райська земля, настанови Бога, боротьба за землю (минуле і сьогодні), моставлення до України.

1.4 Обмін враженнями.

- Яка ланка ланцюжка вразили найбільше? Чому?
- Що із прочитаного запам’яталося і вразило найбільше?

IV Рефлексія

Гра “Мікрофон”.

– Яке прислів’я влучно відповідає змісту легенди? Відповідь обґрунтуй.

- За рідний край і життя віддай.
- Воля дорожча за життя.

3. Ганна Черінь “Розкажи про Україну!”

Цілі:

- спостереження за авторським вибором слова у творі під час діалогів, описів природи;
- аналіз історичних та географічних фактів.

Очікувані результати:

- свідомо виразно читає;
- прогнозує орієнтовний зміст тексту за заголовком;
- пояснює зв’язок тексту з власним досвідом;

- висловлює власні думки і почуття з приводу прочитаного.

Діяльність

1. Фонетична зарядка.

1.1 Чистомовка.

Чистомовки я пишу – шу-шу-шу,
 Їх пишу для всіх малят – ят-ят-ят,
 Всі говорять залюбки – ки-ки-ки,
 Щоб чисте мовлення було – ло-ло-ло.

1.2 Читання в темпі скоромовки.

пісня	спів	співак
піснярі	співи	співачка
пісенька	співати	співучий
пісенний	співанка	співаночка

1.3 Вправи на розвиток мовної догадки (антиципації).

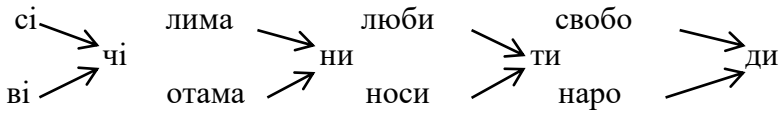
С_т_п_х ш_вк_в_ тр_в_ ,
 Т_п_л_ в_л_ч_в_ ,
 Р_к_ сп_в_ч_ !
 Г_рд_ г_р_ , г_стр_ кр_ч_ .
*Там в степах шовкові трави,
 Там тополі величаві.
 Ріки там такі співучі!
 Горді гори, гострі кручі.*

2. Вправи на вдосконалення навичок читання.

а) добери риму:

Червоні	свою
Багатий	сильні
Бою	круки
Руки	забрати
Вільні	у полоні

б) читання слів, поданих аналітико-синтетичним способом:

в) вправи на розвиток мовного дихання “Дми на квіточку” (наперові).

г) скоромовка:

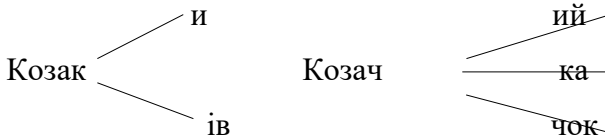
Дмитро дивився на Дніпро
 Дніпро не дивувався.
 Чому Дмитро та на Дніпро
 Дививсь і дивувався.

Читати очима, губами, потім пошепки, вголос, ще голосніше.

д) прочитай піраміду:

козак	козак
козаки	козаки
козаків	козачий
козаками	козачка
козацький	козачок
	козаченько

ж) прочитай слова в трьох темпах:

3. Біографічні відомості про Г. Черинь.

Ганна Черинь – відома дитяча письменниця. Її вірші і оповідання добре відомі маленьким читачам Америки й інших країн, де живуть українські родини (див. додаток 1, додаток 2).

Сьогодні ми ознайомимося із твором Г. Черинь “Розкажи про Україну!”

3.1 Гра “Передбачення”.

– Прочитайте заголовок відповідно до знаків.

Розкажи про Україну.

Розкажи про Україну!

Розкажи про Україну?

– Як ви вважаєте, про що йтиметься в вірші, яке має такий заголовок?

3.2 Слухання та одночасне читання учнями

Ганна Черінь

РОЗКАЖИ ПРО УКРАЇНУ!

Нині мав мій любий тато
Вільного часу багато
(Мама десь пішла в гостину).
— Йди до мене у кімнату
Й розкажи про Україну
Все, що знаєш, любий тату,
Бо ні з мамою, ні з татом
Я ніколи не була там.
— Говорить про Україну
Можна місяць безупину,
Можна й більше... Все, Людмило.
В Україні серцю миле.
Там в степах шовкові трави,

Там тополі величаві.
Ріки там такі співучі!
Горді гори, гострі кручі.

— Як там тепло? Як в Техасі?
Як в Флориді? Арканзасі?

— Ні, там є також і зими,
Ще й з морозами міцними,
Та зате, як літо прийде -
Щедре сонце прийде з ним.
Є і в нас своя Флорида -
Чорноморський теплий Крим,
Де ростуть розкішні пальми...
— Там були маюся й тато?
— Не були ще там, на жаль, ми
Грошей так не мав багато...

— А будинки України
З чого роблять? З цегли? З глини?

— Різні є. В модернім місті.
В електричному намисті,
Є високі кам'яниці
Із бетону або з криці.

А по селах, вздовж долини,
Там хатки будують з глини.
Сад густий — ледь видно хату...
— В тих садках травичка, тату?
— Єй зелені моріжки.
І з пісочку доріжки...
— По траві ходити вільно?
— Можна, як вважати пильно,
Щоб не стати де на квітку,
Що така пахуча влітку.

— Чи велика Україна?
Чи гориста, чи рівнинна?
— Ось іди,
Поглянь сюди:
Тут із півдня — Чорне море,
Трохи вбік — Карпатські гори.
Ген на захід, аж по Татри
Розкладають лемки ватри.
В горах бойки та гуцули,
На рівнинах — подоляни.
Між озерами — Полісся,
Там, де ліс густий розрісся.

А на сході харків'яни,
І полтавці, і кияни.
А в степах на ярім сонці

Хпіб вирощують херсонці,
Ще й солодкі кавуни
От-такої товщини!

І була в достатку здавна
Україна пишна й славна.
Скрізь краса, багатство, світло,
Все росло, міцніло, квітло!
Ми з землі своєї мали
І вугілля, і руду,
І корисні мінерали,
Фруктів рясно у саду.
Хоч у складі України
Є відмінні племена,
Всі вони — народ єдиний,
Всі вони — сім'я одна.

Кожне має гарну ношу,
Звичаї й пісні хороші.
Та на край такий багатий
Заздрі вороги, мов круки,
Налітали, щоб забрати
Те добро у власні руки.

Ми на півночі з Москвою
Без природної межі.
Наші предки все до бою
Йшли на армії чужі,
Що вривались в землю нашу
Від Полісся до Сивашу.

— А татари, знаю теж,
Воювали з нами, тату!
— О, було від них пожеж!
Все палили — хліб і хату!
Козаки зібрались в Січі,
Що сміялись смерті в вічі.
В Чорне море крізь лимани
Запорізькі отамани
На татар вели до бою
Козаків-героїв!

— А бувало, що татари
Йшли на нас з Москвою в парі?
— Йшли вони із різних боків В
продовж довгих-довгих років.
З заходу ще й поляки
Нам давалися знаки!
Важко битись на три боки!
Крові пролились потоки...

Ми в нерівному бою
Землю втратили свою,
А тепер кати червоні
Нас тримають у полоні.
— Як же буде, любий тату:
Хтось в твою вселився хату,
І тепер ти вже ніколи
Не побачиш свого поля?
— Ні, дитино дорога:
Всі стають народи вільні.
Прийде ще й на нас черга,
Тільки будьмо духом сильні!
Знай і ти, що землю власну,
Хоч покривджену й нещасну,
Треба над усе любити,
В серці глибоко носити!

Слава йде по світі цілім
 Про змагання до свободи.
 За свободу словом, ділом
 Скрізь змагаються народи.

Правда кривду ще поборе,
 Пропаде лихе свавілля -
 Й буде нашим Чорне море,
 Крим, Карпати і Поділля.

4. Техніка « Щоденні 5» Словникова робота.

– Назвіть слова, значення яких слів вам не зрозумілі.

5. Бесіда за текстом

- Що вас здивувало в тексті?
- Що вас вразило найбільше?
- Які емоції були на початку читання?
- Чи змінювався ваш настрій в процесі читання?
- Чому дівчинка не була в Україні?
- Чи були в Україні її батьки?

6 . Читання з маркуванням

+	!	-	?
Я це знав/знала	Це для мене абсолютно неочікуване	Це нове або протирічить тому, що я знала	Я хочу знати про це більше

7. Аналіз змісту вірша з елементами вибіркового читання.

7.1 Поезія Ганни Черінь “Розкажи про Україну!” написана у формі діалогу.

- Назви, хто з ким розмовляє.
- Про що розмовляють герої вірша?
- Знайдіть і прочитайте, опис території України Г.Черень.

- Про які етнічні групи розкажується у вірші?

7.2 Відшукай у тексті поезії і прочитай, як тато розповідає доньці про:

- а) красу України;
- б) багатства нашої держави.

7.3 Чому, за оповіддю тата, на Україну нападали вороги? Підтвердь цитатами з тексту.

7.4 Чи вірить герой поезії в те, що Україна залишиться незалежною державою?

Прочитай, як про це пише Ганна Черінь.

7.5 Визнач основну тему поезії Ганни Черінь “Розкажи про Україну!”

8. Читання вірша діалогом.

9. Рефлексія.

Вправа “Незакінчене речення”.

– Продовжте речення:

Для мене Україна – ...

Головною думкою вірша є...

Цей вірш викликає в мене почуття...

*“Прилучитися до
художнього світу Ганни Черінь –
означає скупати душу в золотому
промінні сонця,
осяйній аурі ніжності й доброти...”*

Ганна Черінь народилася 29 квітня 1920 р. на Київщині. Писати вірші почала з дитинства. Після закінчення школи вступила на філологічний факультет до Київського університету, але Друга світова війна перервала навчання. Ганна опинилась у Німеччині в таборах для “переміщених осіб”. Під час перебування на примусових роботах у Німеччині друкувала свої твори у часописі “Дозвілля”. У 1949 р. тут вийшла перша збірка її поезій “Крещендо”.

Літературознавець Богдан Рубчак вважає, що Ганна Черінь як поетеса досягла найбільшого успіху в особистій ліриці, яка вмістилася у першій збірці віршів, “Німецькі сонети”.

У 1950 р. Ганна Черінь переселилась до США. У 1953 р. закінчила факультет лінгвістики Чиказького університету. У 1966 р. здобула другий диплом за спеціальністю “бібліотекар”. Очолила при бібліотеці Чиказького університету відділ обміну з закордонними бібліотеками, зібрала тут велику колекцію україністики, намагалась встановити обмін книжками з українськими бібліотеками. Влітку 1993 приїжджала в Київ. Цього ж 1993 року прийнята до Національної спілки письменників України.

Творчість Ганна Черінь – автор понад 40 книжок. Серед них поетичні збірки: “Crescendo” (1949), “Чорнозем” (1962), “Вагонетки” (1969), “Травневі мрії” (1970), “Небесні вірші” (1973), “Зелень моря” (1981), “Квіти добра і зла” (1991), “Держава” (2001), “Декада” (2001), роману у віршах “Слова” (1980, 1991), репортажів: “Їдьмо зі мною” (1965), “Їдьмо зі мною знов!” (1990), “Дев’яте чудо” (2005) та інші.

Ганна Черінь

4 Засоби створення художнього образу А. Лотоцький “Мудра володарка”.

Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього. Історія України в казках та легендах.

Цілі:

- розрізняти історичні оповідання для дітей;
- знаходити причинно-наслідкові зв'язки
- висловлювати емоційно-оцінні судження;

Очікувані результати:

- визначає тему і основну думку твору;
- визначає головних і другорядних персонажів твору;
- обґрунтовує вчинки героїв та їх мотиви;
- висловлює своє та авторське ставлення до вчинків героїв;
- формулює запитання до тексту.

Діяльність

І. 1. Відтвори вірш і прочитай його “дощиком”.

- _ Бо твоїм я іменем зовусь. Ти моє сьогодні і майбутнє.
_ Ти моє сьогодні і майбутнє, Бо твоїм я іменем зовусь.
_ Україна! Слово незабутнє. Україна! Слово незабутнє.
_ Ти моє минуле – славна Русь. Ти моє минуле — славна Русь.

І.Січовик

– Яка головна думка вірша?

2. Інформація. Кожен народ має свою історію. Це єдине, чого в нього ніхто не може забрати. Так само, як ніхто не спроможний зазіхати на прожите людиною життя. То вже інша річ, яка та історія. Та й тут нічого не зміниш. Бо вдатися до виправлення історії може або дуже немудрий, або вельми

підступний чоловік. До того ж пам'ятаймо, що кожний народ гідний своєї історії. “Діди – прадіди наші, — писав у передмові до другого видання своєї “Історії України-Русі” (Краків, 1912) Микола Аркас, – зберегли та нам передали незлічимий скарб: не тільки землю й те, що в ній та на ній, а й мову, пісні, звичаї – все те, що ми звемо нашим рідним, українським та що нас одрізняє од інших людей – передали нам своєрідну українську культуру”. ...І от, читаючи свою історію, побачимо, що ми не вчорашні – що більше 1000 літ наш народ був не остатній між сусідами: що мав він навіть колись свою державу та своїх князів...” (Князі України-Русі. – Львів : Край, 1993. – с. 3).

II Вправи на удосконалення навичок читання.

1. Мовна розминка.

– Язичок любить співати.

Заспіваю пісеньку водички: с – с – с

Пісеньку злого комара: з – з – з

Пісеньку листя: ш – ш – ш.

Струмок дзюркочить: дз – дз – дз.

2. Читання заголовка.

Інтерактивна вправа «Банан».

Назвати кожну третю букву і прочитати назву твору.

УКМКЕУПЕДМСРТБА

САВБДОЕНЛУАОНГДПРАГНРЛДКГНА

(Мудра Володарка).

– Хто така Володарка?

– Коли про людину висловлюються, що вона мудра?

3. Читання прислів'я.

Муд не див а нав ся.
 рим вро ся, чив

– Поясніть значення прислів'я.

– Прочитайте прислів'я, змінюючи логічний наголос.

Мудрим ніхто не вродився, а навчився.

Мудрим ніхто не вродився, *а навчився.*

Мудрим *ніхто* не вродився, а навчився.

Мудрим ніхто не вродився, а навчився.

Висновок: жодна людина не приходиться на нашу землю із певними знаннями, а здобувають їх у своїй праці. Ще у сиву давнину люди поважали мудрих, обізнаних у своїй справі людей.

4. Пошук імені володарки.

– У кожному рядку знайдіть зайву букву, складіть ім'я із зайвих букв:

XXXXXXXXXXXXXXXXXX
YYYYYYYYOYYYYYYY
PPPPPPPPPPPPPPPP
IIIIIIIIIIIIIIIIIIII
OOOYOOOOOOOOOO
BBBBBBBBBBBBBBBB
PPPPGPPPPPPPPPPPP
PPPPGPPPPPPPPPPPP
MMMMMMMMMMMM
LLLLLLLLLLALLLLLLL
PPPNPPPPPPPPPPPP
BBBBBBBЯBBBBBBBB

(Княгиня Ольга).

5. Читання слів за методикою Валерія Едігея.

Перестав букви або склади так, щоб утворилися слово.

– Яке слово зайве у кожному стовпчику?

рац	орпінД
ряоб	енроЧ
иряоб	нефсироБ
агьЛО	війК
ртсінім	анелО
янигянк	

4. Техніка « Щоденні 5»

Читання словникових слів *Гра “Луна” (учитель або сильніший учень читає, а інші повторюють).*

Поганка (поганин) – той, хто не сповідує християнської віри, нехристиянин, язичник, бусурман, нехрист.

Не думала про помсту – після того, як підступно вбили князя Ігоря, чоловіка княгині Ольги, вона поклялася помститися вбивцям.

Царгород – староукраїнська назва міста Константинополя, нині Стамбул.

Святослав – син князя Ігоря та княгині Ольги.

Дружина – збройний загін, який становив постійну військову силу князя і брав участь в управлінні князівством.

Борисфен – давньогрецька назва річки Дніпро.

Поганка – та, яка не сповідує християнської віри.

Гостинне море – давньогрецька назва Чорного моря.

Паволока – коштовна тканина.

Челядь – населення, котре перебувало в різній формі залежності від феодала (князя, пана).

Сильце – пристрій у вигляді петлі, що затягується, для ловлення птахів та дрібних тварин.

III. Оповідання А. Лотоцький “Мудра володарка”.

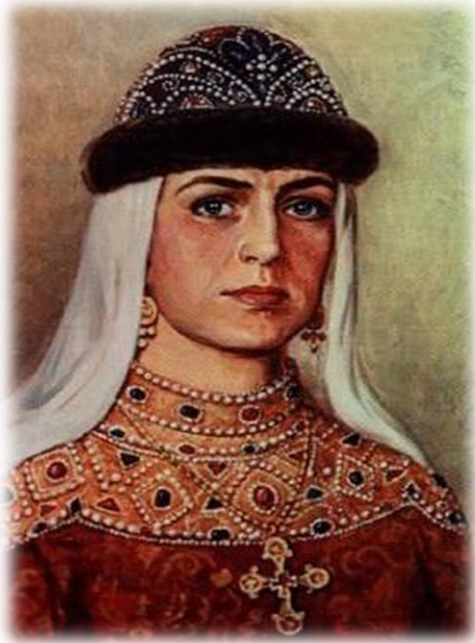
Біографічні відомості про А. Лотоцького (*див. Додаток 1*)

<https://mala.storinka.org/%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%BD-%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D1%83%D0%B4%D1%80%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=i9wZE3GHxjc>

Хто така княгиня Ольга?

Згідно древнім літописам, дівчина мала селянське походження. Завдяки своїм позитивним якостям, а також незвичайної мудрості, ще юним підлітком вона була прямоючи великим князем Ігорем і обрана ним в дружини. Так склалося, що досить тривалий період у князівської пари не було дітей. Цей факт посприяв тому, що Ольга стала молитися християнському богу, і через короткий час у подружжя з'явився спадкоємець. Таким чином, Ольга серед язичницького народу першою прийняла християнство і стала допомагати його поширенню на Русі. У певному сенсі сам факт вирішення Ольги прийняти християнську віру свідчив про її розум і тонкий інтелект. Незважаючи на це, чоловік і син Ольги залишилися вірними своїм язичницьким богам, які допомагали їм у битвах. Проте дії Ольги надали важливий вплив на її онука – князя Володимира, який справив хрещення Русі. Ним же була обрана християнська релігія в якості державної.

1. Комбіноване читання оповідання вчитель-учень.

1.1 Мовчазне читання кінцівки учнями.

1.2 Повторне читання тексту.

Гра “Допоможи Незнайкові” (учні виправляють помилки, що допускає вчитель).

Гра “Назви товариша” (читають частинами, шукають головні факти).

Гра “Котик і Мишка” (першою читає Мишка, після кількох слів її намагається наздогнати Котик).

Гра “Відишукай речення за початком” (вибрані речення допомагають створити ланцюг подій).

З того часу...

І припала...

Через одруження...

І прийшли посли...

Тож, коли...

Я поганка...

Перехитрила...

І покликала...

Почекає трохи...

А Ольга...

І повернулася...

Скажіть так...

Пишно і велично...

При хрещенні...

Тепер нам...

Жила тепер...

1.3. Пізнавальне читання з постановкою запитань, котрі починаються зі слів: Чому? Де? Коли? Як?

– Придумайте за змістом оповідання запитання, які б починалися словом “Що...?”

– Придумайте за змістом оповідання запитання, які б починалися словом “Хто...?”

– Придумайте за змістом оповідання запитання, які б починалися словом “Де...?”

– Придумайте за змістом оповідання запитання, які б починалися словом “Чому...?”

– Придумайте за змістом оповідання запитання, які б починалися словом “Як...?”

Перевірка завдань. Кожна група дає запитання для іншої групи.

2. Робота над засобами виразності тексту.

2.1 Гра “Луна”.

Діти повторювати всі особливості мовлення: інтонації, тон і темп.

Як побачив цар горду та пишну, а при тому ще й гарну княгиню, замість її здивувати, сам дивом дивувався.

І припала до вподоби цареві княгиня Ольга і красою лица, і розумом незвичайним.

Я поганка, коли хочеш, щоб я охрестилася, то хрести мене сам. Коли не захочеш бути моїм хресним батьком, то й не охрещуся.

Благословенна ти між руськими жонами, бо полюбила світло, а покинула пільму. Благословитимуть тебе діти Русі аж до останнього роду нащадків своїх.

Еге, тепер уже знаю, навіщо цареві моїх дарів. Ну, не на таку попали птицю, щоб сама лізла в сильце.

Щаслива держава, що має таку мудру княгиню.

3. Аналіз змісту оповідання з елементами вибіркового читання.

– Про яку історичну постать ідеться у творі “Мудра володарка?”

– В які часи жила княгиня Ольга?

– Хто така Олена?

– За яких обставин княгиня Ольга дістала нове ім’я?

– В які часи відбувається подія?

– Що на вашу думку хотів підкреслити А. Лотоцький реченням: “Гордість її як великої княгині була дуже вражена”?

– Кого хотіли здивувати міністри і хто насправді був здивований?

– Чому на вашу думку княгиня Ольга не здивувалася, коли потрапила у палати царя? Про яку рису характеру це свідчить?

– Яке враження справила княгиня на царя, на патріарха? Відповідь обґрунтуй і доведи цитатою.

– Які хитрі плани розгадала княгиня? Як вона вийшла з даних ситуацій?

– Якою постає у вашій уяві княгиня? У чому полягала мудрість княгині Ольги? Відповідь обґрунтуй.

– Охарактеризуй представлений у творі “Мудра володарка” персонаж княгині Ольги.

Використай цитати з тексту.

4. Складання портрету княгині.

– Яке враження справила на вас княгиня?

В тексті знайдіть влучні вирази і слова, що характеризують княгиню Ольгу.

5. Зіставлення прислів'я із прочитаним текстом.

– Склади і запиши речення:

(10)Ольги (3)віри (9)княгині (4)свідчить (8)інтелект. (6)розум (2)християнської (7)і (5)про (1)Прийняття

– Чи відповідає це речення головній думці? Відповідь обґрунтуй.

IV. Рефлексія

– З яким жанром ознайомилися?

– Чому прочитаний текст належить до категорії історичне оповідання?

– З якою метою, на вашу думку, А. Лотоцький написав історичне оповідання «Мудра володарка»?

- Що хотів автор донести сьогоднішнім сучасникам? Кого на вашу думку із політичних, громадських діячів можна назвати “мудрим володарем?” Відповідь обґрунтуй.

Вірним сином свого краю був Антін Лотоцький. Народився він 1881 року у селі Вільхівці на Опіллі (нині Львівська обл.) у сім'ї галицького письменника і педагога Льва Лотоцького. Батько часто оповідав дітям про відважні та трагічні сторінки нашої історії, і ці розповіді глибоко западали в душу хлопчини. Антін Лотоцький змалку був привчений до книжок, ріс старанним і працьовитим. Перші його літературні спроби припадають на роки навчання в Бережанській гімназії. Антін разом із братом Володимиром видавав гумористичний журнал “Небилиці”. Та справжня слава прийшла до нього після виходу у світ чотирьох томів “Історії України для дітей”, яка і зараз слугує підручником з історії для школярів діаспори. А. Лотоцький співробітничав з дитячим часописом “Світ дитини”, де започаткував курс англійської мови для наймолодших, цикл красназвничих оповідань “Славко на мандрівках”. Коли над Україною нависла біда, А. Лотоцький без вагань записався добровольцем до легіону Українських січових стрільців і захищав свою землю зі зброєю в руках. Його твори майже на шість десятиліть були заборонені, знищені, лише поодинокі примірники збереглись у недоступних спецархівах окремих бібліотек. За його участю учні Рогатинської гімназії, де він працював учителем, заснували товариство “Молода Січ”. У “Молодій Січі” панували козацькі закони: свого старшину обирали самі учні терміном на два місяці, і кожен новообраний гетьман одержував якесь історичне ім'я. Члени товариства займалися військовими вправами, ходили у туристичні походи. А. Лотоцький останні роки життя провів у інтернаті для перестарілих, де жила львівська інтелігенція, в основному вчителі. Помер у 1949 році, похований на Личаківському цвинтарі у Львові.

5 Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього. А. Лотоцький “Мудра володарка”. Складання плану оповідання.

Цілі:

- складання плану оповідання
- переказ тексту з опорою на складений план
- удосконалення навичок свідомого, правильного, виразного читання вголос із дотриманням основних норм літературної вимови;

Очікувані результати:

- виділяє основне у творі і характеристики персонажів;
- самостійно визначає відносно завершені і самостійні частини тексту;
- складає план до прочитаного і переказує текст з опорою на план;
- висловлює своє та авторське ставлення до дійових осіб.

Діяльність

I. Мовленнєва розминка.

1. Артикуляційна вправа.

Жодна людина не може гарно читати, якщо в неї слабкі легені та очі. Тож потренуємо легені.

– Набрати повітря в легені. Вдих – видих на А, О, З, К.

– У кого найбільша кулька?

(Діти імітують надування кульки).

– Рот широко відкрити. Широкий язик підняти вгору.

Потягнутися до верхніх зубів, але не торкатися їх. Утримувати язик у такому положенні 10-15 секунд. Видихнути повітря, який звук утворився.

2. Розчитування.

а) вправи з розвитку й контролю дихання, дикції та голосу.

Здобувачі освіти вчать ся читати цілу фразу на одному видиху. Секундний видих – пауза – вдих. Цезурою (V) вказано, де потрібно робити зупинку й набрати повітря.

Сини України!(V) Згадайте минуле,(V)

Згадайте славетних гетманів діла,(V)

Змагання народні, – (V) і сонце заснуле

Розбудить,(V) зогріє надія жива!(V)

У нашім минулім – (V) там воля і слава, (V)

У нашім минулім – (V) безсмертні діла.(V)

Цього не украде в нас зрада лукава,(V)

Бо кров'ю Вкраїна все те добула...(V)

б) робота над прислів'ям.

Читання складів “дощиком”.

рий Муд не ся дасть ніс за ди во ти.

(*Мудрий не дається за ніс водити*).

– З даних складів утворіть прислів'я?

Прочитайте прислів'я, змінюючи логічний наголос

Розумний чоловік заздалегідь готує.

Розумний *чоловік* заздалегідь готує.

Розумний чоловік *заздалегідь* готує.

Розумний чоловік заздалегідь *готує*.

– Поясніть їх значення. Проаналізуйте, кого із дійових осіб охарактеризовують ці прислів'я? Наведіть приклади.

3. Вправи на удосконалення техніки читання.

Гра “Чарівна лотерея”.

Читання на одному диханні: швидко прочитати і знайти зайві слова. Яку подію вони розкривають?

Цар бояр бояринь купець охрестили гінець

Велика патріарх вражена щаслива вдоволена

Доріс сповістив дивувалась княгиня довідалась.

Гра “Шифрувальники”.

Прочитайте слова, вставляючи пропущені букви.

Ег..., т...пер уж.. зн...ю, н...віщ... ц...р...ві м...їх
д...р...в. Ну, не на т...ку п...пал.... пт...цю, щ...б с...м...
л...зла в с...льц... .

4. Читання слів з карток-блискавок.

Вірш Володимира Сіренко “Ми українці”.

Нація, древні, безсмертні, мордували, ополячити, зрусити, даремно, залишилися, ми і мова, ми живемо, не подолати.

Творча майстерня:

- З поданих слів і доповненими власними словами, при потребі, складіть речення. Прочитайте утворенні речення. Ви описали ще одну сторінку історії нашої України і так само написав Володимира Сіренко у вірші “Ми українці”.

II. Оповідання А. Лотоцький “Мудра володарка”

<https://mala.storinka.org/%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%BD-%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D1%83%D0%B4%D1%80%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.html>

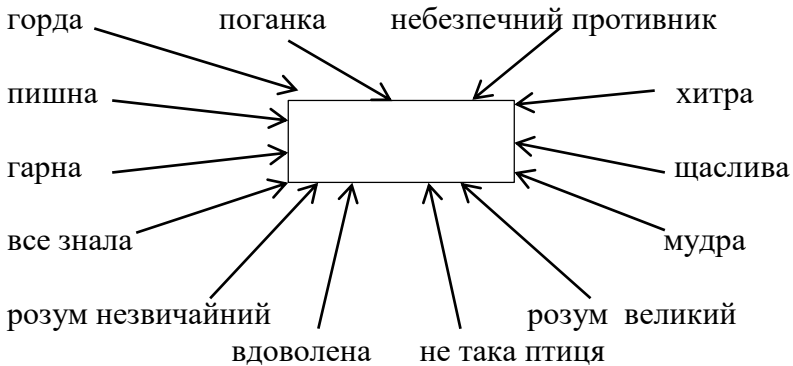
– Як саме цар Константин хотів взяти під свій вплив Русь?

Дискусія: Перед нами виділено дві постаті: княгиня Ольга і цар Константин. Давайте подумаємо: хто з них головний, а хто - другорядний персонаж.

2. Гра “Хто це, чий портрет?” (харектиристика вчинків)

- Прочитайте слова. Чий портрет вони описують?
- Якою у вашій уяві постає княгиня?

– Давайте проаналізуємо, як про княгиню Ольгу відзивається сам автор. Знайдіть в тексті речення, в яких зустрічаються такі слова.

- Які ще хитрі плани були у царя?
- Як княгиня вийшла із пасток царя?
- Якими словами ви опишете вчинки царя Константина?
(хитрий, підступний, лукавий і т. д.)

– Чи заголовок оповідання відповідає змісту твору?
Обґрунтуйте відповідь.

3. Знайдіть і прочитайте слова, що рідко використовуються в нашому мовленні.

4. Прочитайте уривок, який найбільше сподобався, вразив. Поясни свій вибір.

5. Поділіть текст на логічно завершені частини і поставте до них запитання (про найголовніше в цій частині).

6. Користуючись текстом твору, встанови порядок подій, які відбуваються в оповіданні.

Правильний порядок	Події
	І повернулася княгиня Ольга в Київ.
	Хай зачекає трохи в Суді – сказав грецький цар.

	Жила тепер Ольга щаслива та вдоволена.
	Я поганка; коли хочеш, щоб я охрестилася, то хрести мене сам.
	І прийшли послы, і стали домагатись обіцяних дарів.
	Одинока мрія княгині Ольги.
	Еге, тепер уже знаю, навіщо цареві моїх дарів.
	А там пустили її до царя.
	А Ольга стала готуватися до хрещення.

7. Складання і записування плану:

1 група: розповідний план.

2 група: питальний план.

3 група: поширений план.

8. Детальний переказ прочитаного тексту за складеним планом.

9. Перекажи твір Антона Лотоцького “Мудра володарка” від імені головної героїні – княгині Ольги.

10. Гра “Автор”.

Учень виконує роль автора. Автор переказує твір. Діти ставлять запитання автору, він дає відповіді.

III. Рефлексія

1. Технологія “Займи позицію”.

– Займіть позицію біля висловлювань, що виражають, на вашу думку, тему твору.

Висловлювання:

Ольга – княгиня великої держави.

– Княгиня Ольга прийняла християнство, тому що не хотіла жити з царем.

– Прийняття Ольгою християнської віри свідчить про її розум і тонкий інтелект.

2. Технологія “Вільний мікрофон”.

– Прошу сказати, чи досягли ми результатів, читаючи мовчки та обговорюючи твір? (Розвинули пам'ять, увагу, уяву...) Доведіть свою думку.

3. Продовж речення.

На уроці я дізнався.....

Мені сподобалося.....

Я знаю, що княгиня Ольга – це....

6 Велична красуня роду нашого. С. Плачинда «Роксолана»

Цілі:

- удосконалювати уміння орієнтуватися в структурі оповідання С. Плачинда “Роксолана”;
- удосконалювати уміння аналізувати прочитаний текст;

Очікувані результати:

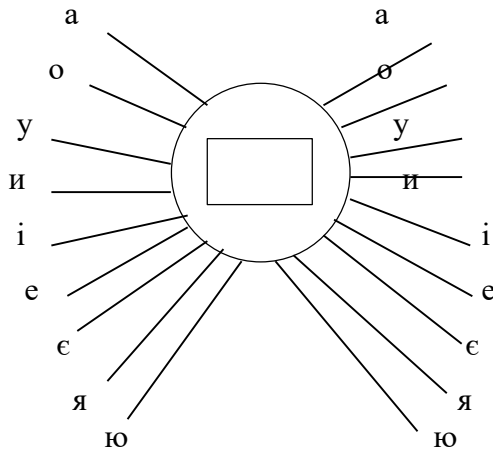
- розповідає про те, що зацікавило в усному повідомленні;
- висловлює думку, що подобається в прочитаному;
- читає правильно та виразно;
- з'ясуває значення слів і висловів у тексті.

Діяльність

I. Вправи на розвиток читання.

1. Розчитування.

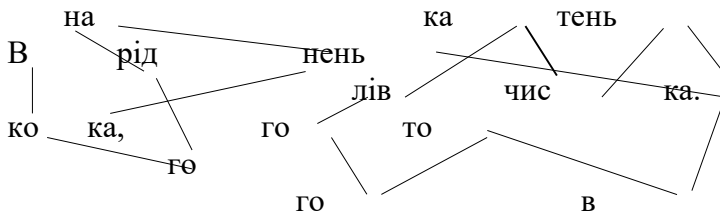
а) гра “Гра в м’яч”.

– У кишеньку почергово вставляємо букви, що позначають приголосні:

сн, дж, зб, гл, стр.

б) читання прислів'я за ключем – розшифровка з дотриманням норм орфоєпії та правильне наголошення.

- Прочитайте склади в темпі скоромовки.
- Прочитайте прислів'я за ключем – розшифровкаю.
- Поясніть зміст цього прислів'я.

в) відновлення та читання речення.

Складіть речення з розсипаних слів і прочитайте його.

красуня	Велична
нашого.	роду

г) прочитай, відтвори речення за методикою Валерія Едігея.

Перестав букви або склади так, щоб утворилися слова.

тиМа видисяла ан ньдоку козаноха й мрі заяно,
ма дула щось тлесві і новодчас тежбенне, об
лозволосьжи чіо в туш маки й ан смагзали киру
лавпа лищасва засльо .

– Чия це мати ми дізнаємося, коли прочитаємо спотиканку.

2. Гра “Спіймай на гачок”.

– Прочитайте у швидкому темпі.

Знайдіть “спотиканку” – зайве слово.

Настя Настя Настя Ната Настя
Хасекі Хасекі Хасекі Хурем Хасекі Хасекі
Місафір Місафір Мустафа Місафір
Роксоляна Роксоляна Роксоляна Роксолана

Отже, це мати Насті, Хурем, Мустафи, Роксолани.
Невже у неї було стільки доньок?

3. Метод « Передбачення»

Що то за жінка така, яка мала аж п’ять імен і чому не одне?

Що зробила вона для нас і чому стала відомою всьому світові? Дізнаємося сьогодні на уроці.

Читання деформованого тексту.

тяНас, соРоклана, сеХакі, ремХу, саМіфір... Які
р...зні і т...ємн...чі ці ім...на. муЧо ниво ятьсто
ручпо? К...му нал...ж...ли і хт... в...мовл...в їх ун...ч...
чи р...нк...м, під плеск...т хв...ль м...р... чи в ос...нн...
ст...дінь? .

II. Твір С. Плачинда “Роксолана”

<https://www.youtube.com/watch?v=-3A-ORUc488>

1. Інформація підготовленого учня (див. додаток 1).

2. Комбіноване читання твору С. Плачинди “Роксолана” учитель – учні.

3. Техніка « Щоденні 5»

Словникова робота (під час читання тексту знаходимо незрозумілі слова, пояснити їх лексичне значення).

Читання слів “луною”:

Буяло зелене свято – Тройця.

Зашарілась – не зводили з неї очей.

Дивився зачудовано – незчувся.

Гарцює по обійстю – владний окрик,
несамовитий крик.

Очі його палають звитягою.

Не тягніть своїх ряден невидющими очима.

Вона, приголомшена й вражена, ще не отямилася.

4. Бесіда з елементами вибіркового читання.

– За яких обставин автор знайомить читача з головною героїнею оповідання “Роксолана?”

Підтвердь цитатами з тексту.

– Відшукай у тексті й прочитай рядки з описом Насті.

– Як змінюється поведінка героїв твору після страшних слів пастушка “Татари! Татари!”. Прочитай.

– Як поводитися татари з людьми, які заховались у церкві? Прочитай.

– Що сталося з Настею та іншими героями оповідання? Підтвердь цитатами з тексту.

– Яку пораду дав Насті дядько Максим? Прочитай. Чому саме таку? Обґрунтуй власну думку.

– Прочитай опис сцени прощання бранців з рідним краєм, Україною.

– Визнач основну тему твору Сергія Плачинди “Роксолани”.

5. Читання оповідання учнями (пошепки, хором, окремо, ланцюжком, естафетою).

6 Робота над засобами виразності тексту.

– Знайдіть у тесті порівняння.

– Знайдіть у тексті слова, що підкреслюють ворожість татар до людей?

– Яким постає перед нами шляхтич Єрнст Тинський? Нечисленний загін рогатинців ?

– Які події відбулися у церкві під час нападу татар? З чим порівнює автор церкву?

– Яка доля чекає бранців? Як вони прощалися з рідною землею?

7. Аналіз змісту оповідання з метою підготовки до складання плану.

– Чому Іван Лісовський незчувся, як виросла Настя?

– Чому Трохим із сумом дивився на сестру?

– Як дивилася мати на доньку? Підтвердь цитатами з тексту.

– Які настанови давав отець, щоб врятувати своїх односельчан?

– Які страшні події відбулися в церкві?

– Проаналізуйте слова матері: Доню... хоч руками задуши... бусурмена.

– Яка картина постала перед Настею?

– Що трапилося з її батьком, матір'ю, Трохимом?

– Чому степ не приваблював своєю красою? Підтвердь цитатами з тексту.

8. Складання плану.

- Розподіл тексту на частини;
- Записування плану.

9. Словесне малювання окремих частин (на подвір'ї Лісовських; напад татар на село).

– Які кольори використав автор під час святкування Трійці на обійсті Лісовський?

– Який настрій переважає у кожного персонажа твору?

– Які почуття виникають у вас, читаючи цю частину?

– Яка частина тексту є протилежна до цієї частини ?

Доведіть.

– Які слова чи словосполучення добрав автор, щоб підкреслити жахіття під час нападу татар?

– Яка частина твору викликає у вас почуття страху? Переживання? Біль?

10. Переказ прочитаного.

11. Розв'язання завдання на основі запитання. Уточнює читання тексту.

– Що зробила Роксолана для нас і чому стала відомою всьому світові?"

– Які побажання висловив дядько Максим Насті?

– Як на вашу думку, чи втілила Настя в життя науку дядька Максима?

– Прочитаємо текст “Настя Лісовська – славетна жінка-українка” і дізнаємося, який внесок зробила вона для історії нашої України (*див. додаток 2*).

III. Рефлексія

Гра “Мікрофон”

– Подумайте і скажіть, чого своїм прикладом нас навчає Роксолана?

– Який висновок зробили для себе?

Додаток 1

Це Настя – Лісовська, єдина донька священика з маленького провінційного Рогатина, ступає до нас з 16-го століття, впродовж віків залишається невмирущою, нев'янучою квіткою. Жінка, яка майже 40 років потрясала безмежну і владну імперію Османів і всю Європу.

Найулюбленіша дружина грізного і всемогутнього турецького султана. Донька України, наша землячка.

Її образ надихає усіх, хто береться у віршованих рядках, піснях, прозі віддати данину пам'яті землячці, відомій усьому світу. Видано до сорока книг, створено понад два десятки пісень, написано чимало картин. Хасекі – один з міських районів Стамбула, що й дотепер зберігає пам'ять про нашу землячку. Не зруйновані часом мечеті та лікарні, побудовані Роксоланою, височать на широких площах колишнього Авретмайдану, де гомоніли колись базари з невільникми.

Стамбульська земля зберегла пам'ять про Місафір – Роксолану – Хасекі. Рогатинку оспівують піснярі в піснях, присвячують вірші поети. І знову звучить її ім'я, – Золота рабиня. Наша рогатинська красуня залишилась навечно юною, такою, як її знала наша земля, по якій ходимо ми і на яку повернулась Настя Лісовська крізь віки, у рідне місто зійшовши босими ногами на високий постамент у самому центрі древнього Рогатина.

Додаток 2

Настя Лісовська – славетна жінка-українка.

Настя Лісовська мала великий авторитет у свого чоловіка, впливаючи на державну політику тоді уже сильної Турецької імперії, сприяла встановленню миру із сусідніми країнами. Характерно, що протягом півстоліття в той час турки жодного разу не наважились нападати на Україну і не плюндрували її міст і сіл.

Роксолана до останнього подиху не забувала про своїх єдинокровних братів, сестер і пам'ятаючи ласкаву й привітну стежину до своєї хати, стала вірною берегинею рідної землі.

Варто відзначити, що Роксолана була дуже відважною жінкою. Вона часто виїжджала на поле битви. Брала активну участь у державних справах імперії. За відсутності чоловіка правила країною. Їй по праву належить крісло “міністра культури” імперії. Сама вона відкрила безкоштовні будинки (притулки) і їдальні для перестарілих, школи-медресе і бібліотеки для молоді, будувала лікарні тощо.

Проживши велике життя, будучи прекрасною і коханою дружиною, вона у віці понад 50 літ помирає на руках у Сулеймана. Похована в усипальниці на території вибудованої нею мечеті-джами Сулеймана Великого.

Додаток 3

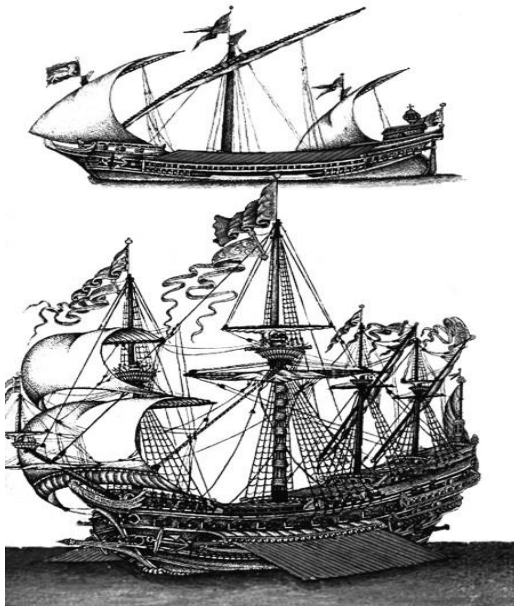
Далеко від рідної землі А. Лісовська виявила риси характеру, притаманні українцям. На недосягну, здається, висоту вона зійшла завдяки винятковій силі волі, мудрості, знанням, набутим наполегливою працею (працьовитість – одна з найвиразніших рис українців), літературному й музичному обдарованню. Майже сорок років Роксолана потрясала безмежну Османську імперію і всю Європу. Це був її триумф.

Вона вела боротьбу за свою особистість, свою гідність, свою волю і духовно винищила в ній перемогу. Це стало можливим тільки тому, що її боротьбу живила любов до рідного краю, надія на неї. Любов і надія стали тим порогом, що вберігав її особистість, не дав їй бути поглинутою османським оточенням.

Розумом, усіма можливими силами й засобами вона вела щоденну багатолітню, духовно виснажену боротьбу, звертаючи свої погляди в бік України, з постійною думою про допомогу їй.

Зображення з твору С. Плачинди “Роксолана”

Турецькі кораблі часів Османської імперії

Султан Сулейман і Роксолана (старовинна гравюра)

Константинополь (вид з башні Сераскир)

Роксолана (старовинна гравюра)

7 Історичні оповідання для дітей. Марко Вовчок “Кармелюк” (скорочено)

Цілі:

- зацікавити здобувачів освіти історичним минулим України;
- виховувати почуття національної гідності, повагу до історичного минулого;

Очікувані результати:

- свідомо виразно читає;
- прогнозує орієнтовний зміст тексту за заголовком;
- пояснює зв'язок тексту з власним досвідом;
- висловлює власні думки і почуття з приводу прочитаного.

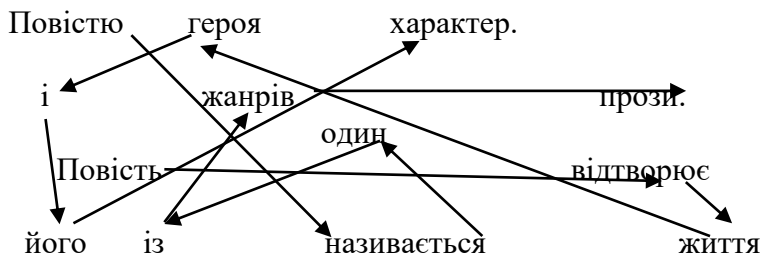
Діяльність

I Робота в групах.

1. Прочитайте і запишіть жанри літературних творів, з якими зустрічалися на уроках читання.

К...зк..., ...п...в...д...нн..., б...йк..., л...г...нд..., м...ф, в...рш, п...в...сть.

2. Гра “Мозаїка” (із розсипаних слів складемо і дізнаємося що таке повість).

(Повістю називається один із жанрів прози. Повість відтворює життя героя і його характер).

II Марко Вовчок «Кармелюк»

<https://www.youtube.com/watch?v=qOeybl7h0to>

1. Біографічні відомості письменниці М. Вовчок

(див. додаток 1).

- Коли народилася письменниця?
- Яке її справжнє ім'я?
- Де народилася Марко Вовчок?
- Скількома мовами вона володіла?
- Які назви творів Марка Вовчка ви запам'ятали?

2.1 Метод «Передбачення»

- Хто такий Кармелюк?

2.2 Прочитай речення.

Уст...м Карм...л...к – ...кр...їнськ...й н...ціон...льн...й г...р...й, к...рівн...к повст...нськ...г... р...ху на Поділлі у 1813 – 1835 пр...ти н...ціон...льн...г... і соц...альн...го гн...ту.

Устим Кармелюк – український національний герой, керівник повстанського руху на Поділлі у 1813 – 1835 рр. проти національного і соціального гніту.

4. Аналіз змісту повісті з елементами вибіркового читання.

- Знайти і зачитати уривки про матір Кармелюка.
- Знайти і зачитати уривки про Івана Кармелюка.

- Знайти і зачитати уривки про Марусю.
- Знайти і зачитати уривки про село, в якому жив Кармелюк.
- Відшукай у тексті рядки, в яких йдеться про причину смутку Кармеля. Прочитай.
- Як рідні прийняли чутку про те, що Кармель став отаманом розбійників? Прочитай.
- Що вирішили зробити багатії з отаманам розбійників. Підтвердь відповідь цитатами з тексту.
- Як змінилася поведінка людей (багатіїв та вбогих) після того, як Кармеля привезли у місто в кайданах і посадили у темницю? Прочитай.
- Відшукай у тексті рядки, що пояснюють, від яких вістей “вбогі люди ніби здоровіші зробилися на виду... А багачі знов заметушилися, знов перелякалися”?
- Як, на твою думку, могли далі розгортатися події?
- Зачитати кінцівку повісті.
- Визнач основну тему твору “Кармелюк”.

5. Шляхи вдосконаленням навички читання вголос і читання мовчки.

4.1 Читання “Блискавка” (Читають дуже швидко перший і другий абзаци.)

Переказ прочитаного.

4.2 Гра “Знайди помилку”.

Учитель читає повість, припускаючись помилок. Учні уважно слухають і виправляють.

4.3 Гра “Пошуковці”.

Завдання:

а) Знайти в тексті речення, в яких є подані слова:

бідолаха
скоїлось
зник
ізмурована

б) Знайти слова, що підказують інтонацію та темп читання.

– Гонять мене, як хижого звіра, Марусе, – мовив Кармелюк. – Вже три дні й чотири ночі тікаю, не зупиняючись... товаришів розпустив...

– От люди лихі! От недобрі, Марусечко! От поговорі який на мого Кармеля. Не йму я віри сьому! Не йму віри! А як віри пійму, то вмру! А ти ж, Марусе? Що ж ти?

4.4 Гра “Котик і Мишка”

Першою починає читати “Мишка”. Коли вона прочитає декілька слів або 1 речення, починає читати “Котик”. Він намагається наздогнати “Мишку”. Гра припиняється, коли обидва учні читають одне й те ж.

4.5 Гра “Бджілки”.

Напівголосне читання учнями тексту, кожен – у своєму темпі.

4.6 Гра “Рибки”.

Мовчазне читання учнями тексту, кожен – у своєму темпі, при цьому діти можуть ворухити губами.

5.7 Гра “Губи на замку

III Робота в групах. Асоціативний куш.

1.Складання образу Івана Кармелюка.

Серед запропонованих прикметників вибрати ті, які асоціюються з образом Івана Кармелюка .

Невтелепний, спритний, неповороткий, чесний, кмітливий, ледачий, чесний, щедрий, брехливий, справедливий, боязкий, сміливий, ледачий, підступний, товариський, відповідальний, жадібний, порядний, ненадійний, ввічливий, грубий.

Визнач тип персонажа Кармеля (позитивний, негативний). Відповідь обґрунтуй.

2. Знайди відповідність.

Згідно змісту повісті утворити пари слів із слів першого та другого стовпчиків .

Марко

село

Іван

дружина

стара

чорний

Вовчок

українське

Кармелюк

Маруся

Кармелиха

ліс

3. Складання плану.

➤ Розподіл тексту на частини.

➤ Записування плану.

Перекажи твір Марка Вовчка “Кармелюк” від імені головного героя Кармелюка.

4. Гра « Чи уважний ти читач?» Тест

1. Яке прізвище головного героя?

а) Кармель;

б) Кармелюк;

в) Карамель;

2. Як звали головного героя?

а) Ігор;

б) Микола;

в) Іван;

3. Де жив Кармелюк?

а) у селі;

б) у великому місті;

в) у маленькому місті;

4. Задля друга Кармелюк був готовий:

а) піти куди завгодно;

б) з-під землі дістати те, що потрібно другові;

в) нічого не зробити;

5. Чому Іван почав смутніти?

а) тому, що був бідний;

б) тому, що скрізь бачив убогих людей;

в) тому, що бачив багатих;

6. Які дива після цього стали відбуватися після того як Кармелюк зник?

⁵ а) бідних стали оббирати;

б) багатим стали гроші давати;

в) багатих стали оббирати;

7. Чи можна назвати Івана Кармелюка народним героєм?

⁶ а) так;

б) ні;

IV. Рефлексія

Робота в групах. Діти обговорюють питання:

– Яка головна думка повісті?

– Чого навчав повість Марка Вовчка Кармелюк?»?

Марко Вовчок народилася 22 грудня 1833 р. в с. Єкатерининському Орловської губернії в Росії в родині збіднілого дворянина. Її справжнє ім'я Вілінська Марія Олександрівна. Батько Марійки помер, коли вона була ще зовсім маленькою. Мати одружилася з поміщиком, який жорстоко ставився до своїх кріпосних (спогади про нього і його поводження з людьми стали матеріалом для її творів.

Марія навчалася в жіночому пансіоні в Харкові, потім повернулася в Орел, де виховувала дітей своєї тітки. У 1851 р.

Марія одружилася з О. Марковичем і виїхала в Україну, де вивчила українську мову, яку чула з дитинства у своєму домі (її мати любила народні пісні й часто їх співала). Збираючи фольклор в українських селах, Марія засвоювала наші звичаї, обряди, побут. Страждання українських селян стали її власними. Майбутня письменниця усвідомлювала, що треба якось протидіяти рабству в закріпаченій Україні. Марія почала писати твори. Літературна діяльність письменниці веде відлік від 1856 р. Вона пише під вигаданим ім'ям – Марко Вовчок.

У 1857 р. в Петербурзі побачила світ збірка “Народні оповідання” Марка Вовчка, твори молодой письменниці здобувають велику популярність. Через два роки вона з чоловіком переїздить до російської столиці. У Петербурзі Марко Вовчок стає окрасою гурту українських культурних діячів.

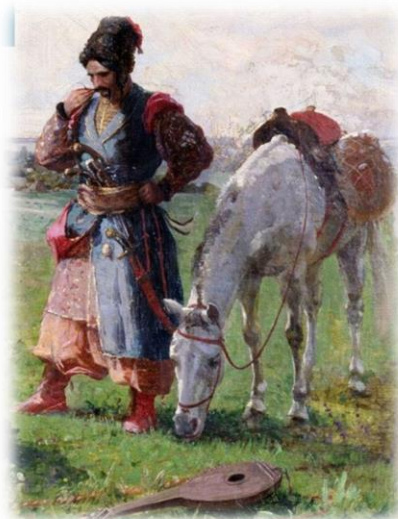
У 1860 році Марко Вовчок переїздить до Парижа, де проводить кілька років. Знання французької мови відкрили великі можливості для її письменницької діяльності у Франції: вона пише, перекладає. Деякі твори з “Народних оповідань” Марка Вовчка настільки полюбилися парижанам, що витримали декілька перевидань. Це повість-казка “Маруся”, яка видавалася у Франції 20 разів, нагороджена премією Академії Франції і стала класичним твором французької дитячої літератури.

За кордоном Марко Вовчок прожила вісім років, потім повернулася до Петербурга, де провела наступні десять років. Тут були видані (у журналі “Отечественные записки”) кращі її повісті російською мовою: “Живая душа”, “Тёплое гнёздышко” та ін. У ці роки письменниця редагує журнал “Переводы лучших иностранных писателей”, перекладає твори Ж. Верна, Ч. Дарвіна, Г. Андерсена. За чітку громадянську позицію Марка Вовчка починають переслідувати, за повість “Кармелюк” її збиралися навіть притягнути до суду. Вона переживає душевне потрясіння, починає хворіти й покидає Петербург назавжди.

Кінець свого життя Марко Вовчок прожила на Кавказі. Померла письменниця 10 серпня 1907 р. в Кабардино-Балкарії – на хуторі Долинськ, що в межах міста Нальчик, де й похована.

Марко Вовчок написала понад сто оригінальних творів і стільки ж перекладів. Письменниця перекладала з французької, німецької, англійської й польської мов. Серед перекладних творів – п’ятнадцять романів Жуля Верна.

Французькою вона писала оповідання й казки. До найвідоміших творів російською мовою належать оповідання “Маша”, “Игрушечка”, повість “Живая душа”. Саме українською мовою написані її найкращі твори: казки; повісті “Институтка”, “Кармелюк”, “Маруся”, “Тайдамаки”; збірка “Народні оповідання”.

Додаток 2

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. - №22. - 2000р.
2. О.Ф. Бурау, М.О.Смирнова «Формування громадянської компетентності учнів засобами інформаційно-комунікативних технологій»
3. Л.Б.Мельничук «Зміст, форми та методи формування громадянських позицій молодших школярів»// irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
4. І.П.Ковальчук «Шляхи формування громадянської компетентності молодшого школяра в сучасній освіті крізь призму педагогічних ідей В.О.Сухомлинського»// smsps.edukit.kr.ua/Files/.../Ковальчук%20І.П.
5. Л.В.Кравченко «Формування громадянської компетентності молодших школярів» // <http://teacher.at.ua/publ>
6. Стребна О. В. Готовність вчителів початкових класів до діяльності з громадянського виховання / О. В. Стребна // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. / Київ. нац. лінгвістичний ун-т. – К., 2009. – Вип. 38. – С. 147–152.
7. Вашуленко М.С. та ін. Навчання в 1 класі / М.С. Вашуленко. – К. : Початкова школа, 1991. – с. 495.
8. Габулова Р.М. Шляхи вдосконалення техніки читання / Р.М. Габулова // Початкова школа. – 1982. – № 11. – с. 37- 42.
9. Гудзик І.П. Два різновиди читання / І.П. Гудзик. – К. : Початкова школа, 1990.
10. Федоренко І.Т. Система вправ для вдосконалення читання школярів / І.Т. Федоренко // Початкова школа. – 1989. – № 11.

